

collection. 2003–2012 Hincetion University, farlex Inc. //http:// www. Thefreedictionary. Com/instabilities.

Drachuk V. P., Ph.D. of Philosophical Sciences, Associate Professor of Center for Humanitarian Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), drachuk@gmail.com

Transit society as a form of social transformation

In this article, we reveal the essence and primary characteristics of the transitological paradigm in the context of which we analyze different approaches towards the conceptualization of “transit society” phenomenon.

Keywords: transit, transformation, transit society, reform, reforming, optimization, modernization.

Драчук В. П., кандидат философских наук, доцент, Центр гуманитарного образования НАН Украины (Украина, Киев), drachuk@gmail.com

Транзитное общество как тип трансформации социума

Раскрыты сущность и определяющие характеристики транзитологической парадигмы, в контексте которой проанализированы различные подходы к концептуализации феномена “транзитное общество”.

Ключевые слова: транзит, трансформация, переходное общество, реформа, оптимизация, модернизация.

* * *

УДК 37.013.73

Терепищий С. О.
кандидат философских наук,
доцент, Национальный педагогический
университет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), som_org@ukr.net

КРИТИКА КОНЦЕПЦІЇ “СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ” В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕПОХИ

Представлено науковий аналіз концепції “суспільства знань” в контексті можливості її реального застосування. Особлива у вага в ході роботи приділяється опозиційним позиціям щодо цієї теорії, що є нетиповим для досліджень в цій галузі. Базуючись на роботах вітчизняних та іноземних науковців, автор описує модель суспільства знань, як уможгливий ідеал, що або ж вступає в конфлікт з інформаційним капіталізмом сучасності, або ж розчиняється в ньому, без якісного впливу на саму соціальну систему. В процесі аналізу концепції, також розкривається декілька ґрунтовних причин, що унеможлижують утворення суспільства знань у наш час.

Ключові слова: інформаційне суспільство, суспільство знань, знання, інформація, наука, технологія.

Для соціогуманітарної науки останніх кількох століть були характерними особливі чергування тематичних трендів, які диктувалися характерними науковими нововведеннями авторитетних дослідників та на досить швидко набирали популярності у вченої спільноті світу. Такими тенденційними об’єктами для кожного з коротких періодів дискусій можна назвати ідею пост індустріального суспільства в 60–80-ті роки ХХ століття, або ж поняття суспільства споживання в 60–90-ті роки, чи можливо концепцію “сталого розвитку людства”, що ввірвалася в планетарний дискурс в 90-их. В нашій вітчизняній традиції можна спостерігати синхронну реакцію на, так звані, “наукові тренди”, що правда з очевидним запізненням. На даний момент, українська соціо-гуманітарна наука залучена в обґрунтування такого широковідомого концепту як “суспільство знань”.

Будучи тісно пов’язаним з ідеями інформаційного суспільства, постіндустріального капіталізму та наукової революції, поняття суспільства знань є своєрідним ідеалом, можливо, навіть, сучасною утопією українських інтелектуалів. В чому ж секрет такої популярності цієї ідеї в нашій країні та закордоном? Вочевидь, що ідея сили знань, яка походить своїм

корінням ще з ХVII століття сформувала специфічний європейський світогляд, в якому особливої цінності набуває освіченість. Остання багато в чому слугує засобом формування моральності, естетичного смаку, толерантності тощо. Якщо східна ментальність схильна формувати різні аспекти людської особистості через стандартизацію поведінки та ірраціональні практики, то західна наскрізною ниткою пронизана античною ідеєю “розумною душі”, де набуття знань, є, водночас, набуттям усіх інших якостей ідеальної особистості. У видозміненому вигляді ця максима розвитку досягла і наших днів. Крім того, вона була підкріплена технічним та демографічним ростом, які підштовхували людство на продукування нових знань та ідей. В наш час, ідея суспільства знань нагадує концепцію комунізму знань, де кожен з членів суспільства за певних умов рівний у можливостях та праві отримувати та продукувати освіту та інформацію загалом.

Тим не менш питання про практичний статус цієї концепції і досі залишається на порядку денному вітчизняних науковців. Чи можемо ми досягнути цього ідеалу? Або ж взагалі чи варто брати таку модель за ідеал?

Виходячи з цих проблем в наш час виявляється досить актуальним дослідити дієвість концепції суспільства знань в контексті сучасних потреб людства. В рамках цього невеликого дослідження ми ставимо за мету розкрити суперечливість можливості виникнення суспільства знань на фоні інформаційно-капіталістичної ери першої половини ХХІ століття.

В сучасному науковому дискурсі уже не є новинкою здійснювати “правильне” розрізнення понять “інформаційного суспільства” та “суспільства знань”. Перше, що було детально описано в відомих працях Е. Тофлера [7] та Д. Белла [1] та відображає структурні перетворення в сфері світового виробництва – збільшення орієнтації прогресивних регіональних економік на роботу з нематеріальними товарами [3]. Друге поняття, є своєрідною метою, а ніж описом реальної соціально-економічної ситуації. Так само як і в випадку з “інформаційним суспільством” ми маємо справу з цінністю ідей, інновацій та відкриттів, але з радикально іншим смисловим акцентом.

Українська дослідниця концепції суспільства знань Н. Писаренко, зокрема, вказує: “...виникає спокуса ототожнення понять “інформаційне суспільство і суспільство знань”, однак слід зазначити, що перший термін розуміється більшою мірою вузько-технологічно, другий же – “суспільство знань” – не зводиться тільки до однієї моделі, і передбачає більшу значимість широкого спектру соціальних, економічних, етичних і політичних параметрів” [6, с. 104]. Такий погляд відводить поняттю “інформаційного суспільства” технічну сторону існування, а “суспільству знань” усі інші сфери людського буття, які “ще мають бути вдосконалені”. Іншого погляду притримується київська дослідниця О. Мельник, її бачення цієї проблеми базується на відмежуванні різних рівнів розвитку соціуму, де нижчий володіє засобами, але не знає як їх застосовувати, а вищий, на противагу нижчому, краще знаходить практичне застосування наявним інформаційним матеріалам. “Суспільство знань розглядається як більш високий рівень розвитку

інформаційного суспільства, де ставка робиться не просто на інформацію, а на вміння працювати з нею, продукувати нові знання” [5, с. 57].

Наш погляд на це дискусійне питання ґрунтується кількох особливостях. По-перше, на базових категоріях, що вказуються семантичному значенні цих термінів – різниця між інформаційним суспільством та суспільством знань криється в відмежуванні понять “інформація” та “знання”. По-друге, на закономірностях виникнення першого та другого явища – очевидним є закономірність появи інформаційного суспільства, як етапу розвитку капіталізму, і не менш очевидним, є, поки що, суто концептуальне буття “суспільства знань”. По-третє, на мотиваційному та історично-філософському сенсі існування кожного з типів соціуму – перше, виникає як історична необхідність, обумовлена можливостями певних соціальних класів до збагачення; а друге, утворене та втілюється волею певного кола інтелектуалів та політиків, з метою досягнення, на їх думку, соціального блага.

Для початку варто зупинитися на фундаментальному розрізненні понять знання та інформація. На перший погляд досить близькі поняття, об’єднує не лише причинно-наслідковий зв’язок, який зазвичай описуються ствердженням: “інформація – це не оброблені знання”. Інформація – це новоутворення ХХ століття, не дарма саме в минулій епосі “масового виробництва” і виникає це поняття. На відміну від “знань”, розуміння яких існувало протягом тисячоліть, інформація носить радикально об’єктивізований та формалізований характер, вона виключає активну участь суб’єктивного розуму. Пост-капіталістична сучасність утворила в нашій свідомості ідеал “інформованої” особистості, в структурі якої головним пріоритетом є не власна участь є не цілісність та смислова значимість предметів пізнання, а їх актуальність та доцільність. Світова інформація глобалізації у зіставленні з знанням епохи Просвітництва, значно краще відповідає потребами свого прагматичного втілення. Окрім того, етапи та смислові причини таких метаморфоз і досі залишаються невідомими для наших сучасників. В епоху комп’ютеризації та культу “успішного бюрократа-бізнесмена” знання топологічно перетікають в інформацію і знайти грань між ними стає усе важче і важче.

Без сумнівно знання відіграють значно вищу роль, а ніж це було ще 100 років тому, проте центральне виробниче значення в теперішній епосі грає, все ж, інформація. Знання скоріше виступають її сателітом, або ж першодвигуном. Винахід, або ідея форсує виникнення незліченної кількості нових інформаційних потоків, що дає простір для досягнення успіху в межах правил сучасного пост-індустріального соціуму. Отож, спробуємо дати деякі визначення:

Знання – це систематизований результат пізнання, що створює суб’єктивний образ реальності в формі понять та уявлень.

Інформація – це спосіб буття знань та його елементів, який характеризується доступністю до цілеспрямованого прагматичного застосування індивідом або машиною.

Більшість сучасних науковців підтримують думку про те, що ідеї забезпечують успіх та дають підстави для економічного розвитку групи людей або ж окремого індивіда. Але це не зовсім так. Адже така система, потребує надзвичайно строго підходу до авторства, де справедливо оцінюється внесок кожного з винахідників та творців. Уявімо ситуацію, де Китай вказуючи на своє авторство в сфері винахідництва арабських цифр, вимагає виплати по патенту за усі минулі технічні винаходи. Звучить абсурдно, проте не без долі істини.

Для того аби в сучасному світі знання стало практичним, аби воно дало свої “дохідні плоди”, воно мусить бути частково “технізоване” – зведене до інформації.

Зародження та розвиток концепції “суспільства знань” пов’язують з роботами американського економіста австрійського походження Ф. Махлупа. У ряді статей що вийшли друком в 60-х роках ХХ століття, дослідник аналізує яким чином пов’язані виробництво, знання та ринок. Він розкриває реальний та потенційних статус науки та освіти в контексті форсування економічного розвитку регіонів. Він був одним із перших хто зумів спрогнозувати вектори необхідного розвитку успішних держав на майбутні 20–30 років.

З тих пір концепція “Knowledge Society” на була набаченої популярності серед інтелектуалів та політиків всього світу. Підтримали її також і представники міжнародних організацій, зокрема, вона стала однією з заголовних тем на доповідях UNESCO. У 2005 зокрема у виступі Р. Коуелла в на засіданні в Парижі вказуються наступні принципи розбудови суспільства знань:

Суспільства знань це суспільство, яке посилює свій потенціал через своє різноманіття та розширення своїх потужностей.

Суспільство знань має сприяти обміну знаннями.

Товариство знань не обмежується інформаційним суспільством [9, с. 45].

У цьому виступі Коуелл репрезентуючи позицію UNESCO демонструє досить наглядну ознаку цієї концепції – вона виникає, як реакція на меркантилізм знань у інформаційному суспільстві та покликана подолати ті проблеми, що виникають в зв’язку з неконтрольованим наступом бізнесу на освіту та науку в ХХІ столітті. Суспільство знань – в сучасному інформаційному суспільстві, це спроба реанімувати цінність знань. Проте, тими засобами, що постулюються в цій моделі соціуму, ми не досягнемо результату, оскільки обмін *актуальними знаннями*, тобто найбільш цінною інформацією є просто невідповідним та деструктивним для регіональних економік. Сучасне суспільство базується скоріше на локалізації “цінних знань” та розповсюдженні “масових”. Крім того, історичний досвід показує, що наукове пізнання ніколи не буде масовим, воно завжди доступне невеликій групі талановитих вчених.

Не влаштовує концепція “суспільства знань” і багато науковців за межами, так званої, західної традиції, в якій остання і зародилася. Зокрема російський вчений В. Шутов, у своїй футурологічній роботі “21 століття – що нас чекає?” вказує на те, що мета ідеалістичних поглядів його європейських колег не може бути досягнута, в крайньому разі в найближчі сто років. Він

підкреслює, що в XXI столітті дійсно, суспільний устрій базується на наступних трьох китах – інформація, технологія, наука. “При цьому не слід забувати, що усе це не є панацеєю, еліксиром молодості чи дорогою у “рай земний”, а всього лиш новий засіб забезпечення влади “верхів”. Якщо світова ієрархічна структура “моноглобалізму” буде побудована, то необхідності в більш менш гармонічному розвитку цих “китів” взагалі не буде [8, с. 156]. Крім того, Шутов підкреслює, що структура сучасних “знань” є орієнтованою більше на технічний прогрес, що призводить до надмірної спеціалізації вчених. Така тенденція, в свою чергу, призводить до того, що науково-продуктивний вік людини (приблизно від 30 до 45 років) стає все коротшим, оскільки досягає вона необхідної освіти та знань надто пізно.

Інший відомий російський дослідник, автор філософського бестселера “Фактор розуміння” О. Зінов’єв, підходить до критики “інформаційного суспільства” та концепції “суспільства знань” зокрема, з точки зору питання про реальний ріст інтелекту мас. На його думку, в сучасному соціумі питання про втрату деінтелектуалізацію саме широкого кола населення чомусь не стоїть, хоча, в цьому, на його думку, полягає фатальна помилка сучасності. Крім того, він вважає що зусилля сучасного інтелекту уже не направлені на щось дійсно актуальне та корисне, а прикладаються до вирішення негараздів та незручностей, які власне і виникають внаслідок інтелектуально-технічної діяльності. З цього приводу він зазначає: “Справа в тому, що саме достаток такого інтелекту, зростання його практичного могутності, надмірне захаращення ним життєвого простору людини, її нестримне спотворення і розповсюдження стало потужною соціальною основою колосального зниження сумарного рівня людського інтелекту, тотального отупіння величезних мас людей, формування мас людей аж ніяк не за законами формування кращих умів, талантів, геніїв і взагалі кращих представників роду людського. Цей статус ці люди вже втратили” [4, с. 508]. Автор, вказує на деструктивний вектор розвитку сучасного інформаційного суспільства, а ідея “суспільства знань” у ній, виглядає лише як ще один засіб експлуатація псевдоінтелігенції умів населення, які отруївшись відповідною системою, самі виховують себе за їх подобою.

Зінов’єв вважає що технологізація та фальсифікація знань в сучасному, в першу чергу, західному світі, призвела до втрати так званого “фактору розуміння” – особливої здатності розвинутого інтелекту бачити сенс загальної картини знань, їх необхідності та головної цінності. “лінія західноєвропейської цивілізації, розпочата мислителями минулих століть виявилася просто обірваною як один з визначальних факторів соціальної еволюції. З еволюційного процесу людства випадає його значна частина. Безглуздість еволюції полягає в тому, що зараз легше підготувати тисячі фахівців в самих різних сферах науки, ніж одного єдиного, дійсного вільного від пересудів в розумінні основ пізнання світобудови і здатного розвинути досить високі результати своїх досліджень” [4, с. 511]. Сучасну ситуацію в інтелектуальній сфері буття автор порівнює з екологічною – вона забруднена та понівечена, але на

відміну від останньої проблеми інтелекту людства залишаються на периферії – ніхто не помічає її катастрофічний стан. Суспільство знань, яка пропонується західними політиками – це не більше ніж суспільства технічного споживання інформації, яка не зробить людство “розумнішим”.

Окрім радикальних критиків концепції суспільства знань існують також і науковці, що висловлюють часткове незадоволення з можливими аспектами “імплементации” такої моделі соціуму. Одним із таких дослідників можна вважати німецького соціолога та філософа Г. Бехмана. Його робота “Сучасне суспільство: суспільство ризику, інформаційне суспільство, суспільство знань”, що уже встигла набрати популярності і на теренах наукових кіл СНГ, описує сучасне суспільство як суспільство ризику та аналізує реальні можливості та необхідність трансформації його до суспільства знань. Бехман визнає що в теперішній науковій ситуації ми спостерігаємо радикальну зміну сутності об’єктивних знань, воно стало залежним від інших сфер суспільного буття. “Орієнтовану на пізнання і спрямовану на пояснення науку як місце далекого від практики мистецтва експериментування і побудови теорій, що відповідало само собою зрозумілому ідеалу класичної фізики і саме звідти почавший свій переможний хід, можна сьогодні зустріти лише в деяких частинах науки. При цьому з’являється нова оцінка функціонування науки і наукового потенціалу, внаслідок якої навіть фундаментальні дослідження, хочемо ми цього чи ні, релевантні і підпорядковані суспільним інтересам” [2, с. 133]. Виходячи з цього бінарна основа індустріального суспільства – “праця” та “капітал”, замінюються двома іншими – “інформація” та “знання”. Для Бехмана суспільство знань не є однією з уможлиблюючих концепцій, а є скоріше реальним етапом сучасного соціального розвитку людства.

На основі фактів наведених німецьким дослідником можна відзначати наступні тенденції в розвитку сучасного наукового знання, яке є ядром нашого суспільства:

1. Диференційна тенденція – це вектор розвитку науки, що вона успадкувала ще від досліджень епохи Нового часу. Вона характеризується дисциплінарним членуванням науки на основі виникнення нових предметів.

2. Інтеграційна тенденція – протилежний до диференційного напрямок розвитку науки, який однак парадоксально співіснує в межах однієї системи значень. Вона виникає як новоутворення інформаційної епохи, оскільки “принцип науки Нового часу, що забезпечував їй успіх, а саме зростання продуктивності через дисциплінарний поділ наукової праці, не здатний вирішувати нові проблеми, що стоять перед сучасною наукою” [2, с. 137].

3. Асиміляційна тенденція – вектор реформування науки пов’язаний з її розчиненням в багатьох інших сферах соціального буття, зокрема, в економіці, політиці тощо.

Крім описаних вище тенденцій Бехман пов’язує розвиток сучасного суспільства знань з досить нашумілою в 90-х роках XX століття концепцією сталого розвитку. На його думку, збереження

суспільства знань є на разі можливим лише за умови сталого розвитку між наукою та політикою, наукою та економікою. Зв'язок цих двох сфер людської діяльності на разі є визначальним для майбутньої нашої планети та людства. Сама постановка проблеми сталого розвитку, уже показує що ступінь взаємодії науки з політикою досягає своєї кульмінації, остання уже просто не може обійтися без наукового обґрунтування та порад. Суспільство стає радикальним чином проблемно орієнтоване. Дуже мало кількості досліджень, відтепер не має практичної цілі, всі вони направлені на потенційне вирішення певного негаразд, недоліку, потреби тощо. Добре це чи погано, є на разі, одним із надзвичайно дискусійних питань.

Серед сучасних апологетів концепції “суспільства знань”, що популярні за кордоном, проте слабо відомі на теренах СНГ варто виділити шведських дослідників С. Сьорлінга та Г. Вессурі. Відомі професори з університету в Стокгольмі досить тісно співпрацюють з організацією UNESCO, і на разі є одними з головних теоретиків цієї ідеї. На їх думку, головними труднощами втілення відповідної концепції суспільного блага є, на сьогоднішній день, наявна суперечність між “економікою знань” та “суспільством знань”. Перше, розглядає знання як товар, який має досить потужний попит та потенціал, друге – вбачає у знаннях спосіб досягнення суспільного блага.

Сьорлінг та Вессурі слушно вказують на суперечливий статус взаємодії між сучасною економікою знань та суспільством знань. З одного боку економічна цінність знань дозволяє привернути до них небачену раніше увагу, залучити додаткові кошти та політичні зусилля, а з іншого це може стати наслідком радикальної втрати певних важливих аспектів науки, які виявилися “економічно невігідними” та недоцільними. Усе це пов'язано у тому числі з глобалізацією, яка несе у собі ще один виклик в вигляді транскордонної експлуатації інтелектуальних та навчальних ресурсів. “Капіталістична глобалізація тягне за собою лібералізацію і приватизацію економіки та суспільних благ, в тому числі й освіти та науки. Таким чином, це ідеологія, яка прагне нав'язати неоліберальну дисципліну на вищу освіту, це система значень, яка впливає на всі аспекти академічного підприємництва, в тому числі навчання, дослідження та обслуговування. Це неминуче, надає глибокий вплив на виробництво знань і академічну свободу” [10, с. 84]. Ця суперечливість, не дивлячись на відносно позитивні відгуки шведів, є ще однією вагомою перепорою на шляху до виникнення суспільства знань.

Загалом, на основі отриманих результатів ми можемо спробувати виділити головні перепони, або, виражаючись точніше, тимчасові причини неможливості виникнення суспільства знань на базі інформаційного суспільства.

1. *Епістеміологічна*. Полягає у фундаментальній зміні статусу знань в сучасній соціальній системі, їх технологізація та зведення до прагматичного знаменника.

2. *Економічна*. Базується на експансії економічних агентів на академічну та наукову сферу суспільної діяльності, що може призвести до негативних впливів на досягнення нових фундаментальних знань та ставить

під питання свободу досліджень та вищих навчальних закладів.

3. *Консьюмерна*. Пов'язана з орієнтацією типових представників сучасного суспільства на споживання вторинної, фрагментарної, подекуди негативної інформації, що призводить до нових соціальних проблем.

4. *Антропологічна*. Полягає у реальній можливості втрати цінності суб'єкта пізнання та винаходу в ході неконтрольованого обміну даними та інформацією. Похідним від цієї проблеми є й небезпека появи масових абсурдних зіткнень з приводу авторського та патентного права.

Отже, підіб'ємо підсумки нашого невеликого огляду. В ході дослідження було розкрито принципові семантичні, історичні та якісні відмінності між концепціями суспільства знань та інформаційного суспільства. Вказано три головних вектори їх розбіжності, кожен з яких базується на атрибутах мети, сфери існування та витоку кожної з моделей.

Наголошено на відмінностях між поняттями інформації та знання, різниця між якими, складає водночас суть відношення між суспільством знань та інформаційним суспільством. На базі досліджень вітчизняних науковців відкинуті з очевидністю хибні уявлення про тотожність інформаційної ери з соціумом пізнання.

Витоки концепції суспільства знань були віднайдені нами в роботах Ф. Махлупа. Який в 60-х роках ХХ століття зумів вперше пояснити та спрогнозувати зміни в фундаментальному соціальному відношенні між виробництвом, знанням та економічним ринком. На основі матеріалів представників UNESCO, описано типові принципи міжнародних організацій в контексті імплементації цієї концепції.

Ми відшукали опозиційні настрої в роботах російських науковців, зокрема В. Шутова та О. Зінов'єва. Перший, на основі власної футурологічної методології наполягає на тому, що концепція суспільства знань та інформаційне суспільство сучасності, це лише один з етапів становлення моноглобалізму. Адже, суспільство знань передбачає посилення експлуатації інтелектуального складу населення привілейованою меншістю. Окрім того, збільшення спеціалізованості сучасних науковців та освіти зменшує продуктивність вчених, що призводить до форсування технічного прогресу, проте уповільнення фундаментально наукових досліджень. Щодо Зінов'єва, то його погляд не менш песимістичний, він вважає, що технологізація та фальсифікація знань в сучасному, в першу чергу, західному світі, призвела до втрати так званого “фактору розуміння” – особливої здатності розвинутого інтелекту бачити сенс загальної картини знань, їх необхідності та головної цінності.

На основі робіт Г. Бехмана було виділено головні тенденції трансформування сучасної науки, які знаходять своє коріння в зміні структури знань. Це такі тенденції як диференційна, інтеграційна та асиміляційна. Крім того, було підкреслено та описано основні причини, які унеможливають виникнення суспільства знань на сучасному етапі розвитку суспільства, а саме епістеміологічна, економічна, консьюмерна та антропологічна.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. – Москва: Прогресс, 1986. – С.330–342.
2. Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний / Готтхард Бехманн [пер. с нем. А. Ю. Антоновского]. – М.: Логос, 2010. – 248 с.
3. Гидденс Е. Социальные изменения в современном мире. Глобализация социальной жизни [Электронный ресурс] / Гидденс Е. // Интернет Библиотека “Полка Букиниста”. – Режим доступа: http://society.polbu.ru/giddens_sociology/ch151_i.html
4. Зиновьев А. А. Фактор понимания / А. А. Зиновьев. – М.: Алгоритм, Издательство “Эксмо”, 2006. – 529 с.
5. Мельник О. Л. Інформаційне суспільство та суспільство знань – становлення та розвиток поняття / О. Л. Мельник // Вісник НТУ “КПІ”. Філософія. Педагогіка. Зб. наук. праць. – ІВЦ “Політехніка”, 2007. – №2 (20). – Ч.2. – 158 с.
6. Писаренко Н. Н. Концепція “суспільства знань”: зміст, основні характеристики / Н. Н. Писаренко // Водний транспорт. – 2013. – Вип.2. – С.103–107.
7. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер; [пер. с англ.]. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 698 с.
8. Шутов В. 21 век – что нас ждет / Историческая футурология / В. Н. Шутов. – М.: “Ижица”, 2003. – 192 с.
9. Roger Cowell. Towards knowledge societies // UNESCO World Report; UNESCO Publishing. – Paris, 2005. – 226 p.
10. Sörlin S., Vessuri H. Knowledge Society vs. Knowledge Economy: Knowledge, Power, and Politics / S. Sörlin, H. Vessuri. – New York: Palgrave Macmillan, 2007. – 189 p.

References

1. Bell D. Social'nye ramki informacionnogo obshhestva // Novaja tehnokraticeskaja volna na Zapade. – Moskva: Progress, 1986. – S.330–342.
2. Behmann G. Sovremennoe obshhestvo: obshhestvo riska, informacionnoe obshhestvo, obshhestvo znanij / Gotthard Behmann [per. s nem. A. Ju. Antonovskogo]. – M.: Logos, 2010. – 248 s.
3. Giddens E. Social'nye izmenenija v sovremennom mire. Globalizacija social'noj zhizni [Elektronij resurs] / Giddens E. // Internet Biblioteka “Polka Bukinista”. – Rezhim dostupu: http://society.polbu.ru/giddens_sociology/ch151_i.html
4. Zinov'ev A. A. Faktor ponimaniya / A. A. Zinov'ev. – M.: Algoritm, Izdatel'stvo “Jeksmo”, 2006. – 529 s.
5. Mel'nik O. L. Informacijne suspil'stvo ta suspil'stvo znan' – stanovlennja ta rozvitok ponjat' / O. L. Mel'nik // Visnik NTU “KPI”. Filosofija. Psihologija. Pedagogika: Zb. nauk. prac'. – IVC “Politehnika”, 2007. – №2 (20) – Ch.2. – 158 s.
6. Pisarenko N. N. Konceptija “suspil'stva znan'”: zmist, osnovni harakteristiki / N. N. Pisarenko // Vodnij transport. – 2013. – Vip.2. – S.103–107.
7. Toffler Je. Tret'ja volna / Je. Toffler; [per. s angl.]. – M.: ООО “Izdatel'stvo AST”, 2004. – 698 s.
8. Shutov V. 21 vek – chto nas zhdet / Istoricheskaja futurologija / V. N. Shutov. – M.: “Izhica”, 2003. – 192 s.
9. Roger Cowell. Towards knowledge societies // UNESCO World Report; UNESCO Publishing. – Paris, 2005. – 226 p.
10. Sörlin S., Vessuri H. Knowledge Society vs. Knowledge Economy: Knowledge, Power, and Politics / S. Sörlin, H. Vessuri. – New York: Palgrave Macmillan, 2007. – 189 p.

Terepyschyy S. O., PhD, associate professor, National Pedagogical University M. P. Dragomanov (Kyiv, Ukraine), som_org@ukr.net

Critique of “knowledge societies” concept in the context of the information age

The article is devoted to the scientific analysis of the concept of “knowledge society” in the context of the possibility of its actual use. Special weight in this study has given to the course of the opposition position on this theory, which is atypical for research in this area. Based on the works of local and foreign scientists, the author describes a model of the knowledge society as speculative ideal, which is goes in conflict with modern capitalism information or dissolved in it, with no qualitative influence on the social system. During the analysis of the concept, as revealed several fundamental reasons which prevent the formation of knowledge society today.

Keywords: information society, knowledge society, knowledge, information, science and technology.

Терепищій С. А., кандидат філософських наук, доцент, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна), som_org@ukr.net

Критика концепции “общества знаний” в контексте проблем информационной эпохи

Представлен научный анализ концепции “общества знаний” в контексте возможности ее реального применения. Особое внимание в ходе работы уделяется оппозиционным позициям к этой теории, что является нетипичным для исследований в этой области. Основываясь на работах отечественных и зарубежных ученых, автор описывает модель общества знаний, как умозрительный идеал, который или вступает в конфликт с информационным капитализмом современности, или растворяется в нем, без качественного влияния на саму социальную систему. В процессе анализа данной концепции, также раскрывается несколько фундаментальных причин, которые делают невозможным образование общества знаний в наше время.

Ключевые слова: информационное общество, общество знаний, знания, информация, наука, технология.

* * *

УДК 101.8:316.3 0875

Чугай О. М.

викладач кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ (Україна, Київ), chugay_oxana@meta.ua

ФЕНОМЕНИ “ЕКОНОМІЗМУ” ТА “ЕТИЗАЦІЇ” В ТЕОРЕТИЧНИХ ДОКТРИНАХ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядаються традиційні і сучасні підходи до взаємозв'язку економіки та етики. Проводиться історіософський аналіз зміни поглядів на вплив морально-етичних вадівелів на успішне подолання криз, що періодично виникають в господарській діяльності. Мова йде про концепти практичної соціальної економіки, які можуть бути використані у розробці дискурсивної етики бізнесу. Такий підхід, який враховує три види мотивації господарської діяльності (професійну, патріотичну, соціальну), дозволяє говорити про “комунікативний розум”, що корегує “провали” ринку.

Ключові слова: етизація, економізм, мотивація, господарська діяльність, етика бізнесу.

Актуальність проблеми полягає у необхідності пошуку механізмів превентивного реагування на загрозу криз, які постійно виникають в процесі глобалізації завдяки зіткненню рівнів господарської економічної діяльності різних країн. В основі пошуку такої превентивної антикризової системи не можна відмовлятися від жодної можливості, наскільки б нетрадиційною і незвичною вона не виглядала. Здається, що в основі пошуку такої системи повинна лежати радикальна зміна підходу до фундаментальних теоретичних основ економіки. Зокрема, необхідний різкий відхід від такого ставлення до господарських процесів, яке прийнято називати “економізмом” (який лежить в основі як панівної течії в економічній науці, так і в декларованих принципах практичної економіки). Під економізмом розуміється специфічний погляд на господарювання, що передбачає відокремлення, абсолютизація та нормативне перебільшення економічної точки зору.

Треба зазначити, що процес формування сучасної господарської системи (заснованої на “економізмі”) супроводжувався своєрідною “деетизацією” економіки. Фактично, “деетизація” полягала в тому, що на зміну християнській господарській етиці, яка обмежувала розширення імпульсів до невгамовного прагнення забезпечити зростання рентабельності і споживання, прийшла так звана утилітарна етика. Згідно утилітарної етики будь-які елементи духовності та моральності визнавалися лише за умови переваги чисто